այն ամբողջ Թիւրքաց Հայաստանի համար, բայց և մեր Անդրկովկասի համար։ Հացի գնի հաւասարակշռութիւնը պահպանւում էր Թիֆլիսի փաճառանոցի վրա Ղարսի այդպէս անուանված կարմիր ցորենի երեւալով։ Երբ Ղարսի նահանգը միացվեցաւ Ռուսաստանին, մենք գտանք այդ նահանգի մէջ մի աշխատասէր երկրագործ ժողովուրդ, բաղկացած հայերից և Թիւրքերից, որոնք հասցրին երկիրը տնտեսական բարեկաւութեանը։ Այդ Թիւրքերն էլ մեծ մասամբ հայեր են, մահմետական դաւանութեան, որի ապացոյց կարող է լինել նախ՝ նրանց տիպը, որ հայոց տիպին նման է, երկրորդ՝ քրիստոնէական տաճարներ որոնց նրանք երկրպագում են քրիստոնեաների հետ միասին, երրորդ՝ գիւղերի հայոց անունները, որոնք մեծ մասամբ նուիրված են քրիստոնէական սուրբերի պատւին, վերջապէս՝ հայոց լեզուն, որով դեռ մինչև այժմ ծերերը խօսում են իրանց տնային յարաբերութիւնների մէջ և նրանց սեփական խոստովանութիւնը թէ՝ „մենք առաջ էրմէնի էինք, իսկ այժմ Թիւրքեր ենք (մուսուլման)։“

Ղարսի նահանգի Ռուսաստանին միացնելուց յետոյ, Թիւրքաց հայերը, որոնց մօտ սէրը դէպի Ռուսաստանը յափշտակութեան է հասնում, ուրախանում էին ասելով. «Թող մենք տանջվենք, բայց գոնէ Հայաստանի այն մասը, որ միացրած է Ռուսաստանին երջանիկ կը լինի նրա տիրապետութեան տակ։»

Որովհետև Անդրկովկասի մի քանի տեղերում, ինչպէս Ալէքսանդրապօլի և Ախալցխայի գաւառներում, վարելահողերի պակասութեան պատճառով իւրաքանչիւր տարին աւելնահեղ կուիւներ են ծագում երկրագործ ազգաբնակութեան մէջ, այդ պատճառով այդ գաւառների հայ գիւղացիները դիմեցին կառավարութեանը, խնդրելով որ թոյլ տրվի նրանց գաղթել դէպի նոր նուաճած երկիրների ազատ մնացած տեղերը։ Նրանց այդ խնդիրքը մերժվեցաւ։ Այդ բաւական չէր. հայերին յայտնվեցաւ, որ նրանք փողով մինչև անգամ, իրաւունք չունեն գնել հողեր Ղարսի նահանգում և ձեռք բերել անշարժ կալքեր թէ Ղարս քաղաքում և թէ նահանգի այլ քաղաքներում։ Իսկ նահանգի միացնելու քիչ ժամանակ յետոյ կատարված առքի թղթերը պէտք է անվաւեր համարվեին։ Այդպիսով կազմվեցաւ հայերի համար բնակութեան իրաւունքի սահմանափակումն։ Այնուհետև սկսվեցաւ Ղարսի նահանգի բնիկ ազգաբնակութեան գաղթեցնելը։ Հետևեալ օրինակներից դուք կարող էք ձեզ մի գաղափար կազմել թէ ինչ միջոցներով կատարվեցաւ այդ գաղթեցնելը։ Բոլորովին անսպասելի կերպով ստացվում է Շահնալար հայոց գիւղում Ղարսի նահանգապետի հրամանը գաղթել, ուր կամենան և գիջանել իրանց հողերն ու բնակարանները մալականներին։ Բողոքները, խնդիրքները, նահանգապետին ուղարկած պատգամաւորութիւնները ոչինչ չեն օգնում։ Շահնալարցիները թողնում են իրանց դաշտերն ու բնակարանները, ծախում են իրանց անասունները և մասամբ ուղևորվում են դէպի Թիւրքաց սահմանները, մասամբ էլ գնում են Ալէքսանդրապօլ, Ղարս և Թիֆլիս մշակութեան համար։ Ալաջայի ստորոտում գտնվող հայոց Բագնայր գիւղի բնակիչներին նոյնպէս հրամայած է գաղթել, թողնել իրանց գարևոր դաշտերը, իրանց հայրենիքը։ Վերջապէս բագնայրցիներին տալիս են բնակվելու Ալաջա սարի միւս զայրի-

վայրի վրա մի ինչ որ ժայռոտ և անջուր տեղ, որտեղ ոչ թէ միայն անհնարին է պարապել երկրագործութեամբ, այլ նրանց չեն տալիս մինչև անգամ արօտատեղեր կենդանիների համար։ Իսկ Բագնայր շնորհւում են Թափառական քիւրդերին։ Գաղթած հայերը, որպէս զի մի կերպ պահպանեն իրանց տաւարը, մասնաւոր յարաբերութիւններ են կապում քիւրդերի ամենամօտակայ գիւղի հետ և այդ վերջիններից սահմանված վարձով արածացնում են իրանց անասուններին քիւրդերին տուած և հայերից խլած արօտատեղերի վրա։ Այս տեսակ պայմանադրութեան մասին տեղեկանալով Ղարսի նահանգական վարչութիւնը արգելում է քիւրդերին թոյլ տալ որ հայերը իրանց հօտերը արածացնեն նրանց տուած արօտատեղերի վրա։ Հայերը դիմում են ընդդիմանալ այդ կարգադրութեանը, չը կարծելով որ նա վարչութեան կողմից տուած լինէր, այլ ընդունելով նրան որպէս քիւրդերի մի խորամանկութիւն, որով նրանք կամենում են հայերից աւելի էլ մեծ վարձ պահանջել նրանց արածվող անասունների համար։ Բայց շուտով նրանք ճանաչում են իրանց սխալը. արօտների վրա երևում են կազակներ և եասաւլներ որոնք քշում են նրանց անասուններին այդ արօտատեղերից։ Գիւղացիները ծախում են իրանց կենդանիները, թողնում են իրանց նոր շինած բնակարանները և նոյնպէս գաղթում են դէպի Թիւրքիա։

Ղարսի նահանգի Թիւրք ազգաբնակութեան հետ վարչութիւնը, ճշմարիտ է, փոքր ինչ աւելի մարդասէր կերպով է վարվում, քան քրիստոնեայ-հայերի հետ, բայց գործեալ նոյն ոգով։

Հասկանալի է այժմ, վերջացնում է ռուս լրագրի թղթակիցը, թէ ինչի Ղարսի նահանգի ազգաբնակութիւնը գաղթում է դէպէ Թիւրքիա։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 9 մարտի

Ամսոյս 1-ին հայոց ներկայացման ժամանակ Թիֆլիսի յարգելի հասարակութիւնը մի յայտարարութիւնից իմացել է, որ ես իբրև թէ հրաժարուել եմ իմ պարտաւորութիւններից։ Այդ պատճառաւ շատերը ինձ դիմեցին իմանալու թէ ինչու ես չեմ կատարում իմ պարտաւորութիւններս։ Յայտարարութիւնը սուտ լինելով, լուրեր են տարածել իբրև թէ ես բենեֆիսի փողերը ստացել եմ, նոյնպէս մայիս ամսուայ ռոճիկը, և յետոյ պայմանագիրը խախտելով հեռացել եմ բեմից։ Ես այդպէս բան չեմ արել. որովհետև ես մինչև վերջը բենեֆիսի յոյսով էի ապրում։ Զարմանալի էլ կը լինէր որ ես ինքս ինձ վնասէի, և ուրիշի բենեֆիսի ներկայացման չը մասնակցէի։ Թատրոնական ասպարիզում ամենից բարձր և թանգագին ինձ համար եթէ մի վարձատրութիւն կայ, հասարակութեան համակրութիւնն է. երկու տարվայ ընթացքում ամեն անգամ երբ ինձ առիթ տուել են բեմ դուրս գալու, Թիֆլիսի բուն հասարակութիւնը միշտ ընդունել է ինձ անկեղծ համակրութեամբ, ուստի ես պէտք էր ապերախտ գտնվէի դէպի Թիֆլիսի հասարակութիւնը, եթէ իմ պարտաւորութիւններս չը կատարէի։ Զրկելով թատրոնի գանձին իմ ռոճիկիս մէկ մասը, կրելով վիրաւորանքներ մինչև իմ պայմանագրիս վերջանալը, համբերելով կատարել եմ ես իմ պարտաւորութիւններս։ Ես գոնէ այսպէս համոզված եմ։ Ուստի խնդրում եմ մասնաժողովից որ հրապարակաւ յայտնի գործի հանգամանքները, թէ որն է այդ պարտականութիւնը, և ինչ պարտաւորութիւն է որ ես չեմ կատարել, որպէս զի հասարակութիւնը տեղեկանայ գործին և երկու կողմը լսելով այնպէս դատէ։

Այս մի քանի տող խօսքերիս, յարգոյ խմբագիր, խնդրում եմ տեղ շնորհեցէք Ձեր պատուելի լրագրոյն մէջ, որով օգնած կը լինիք մի պանդուխտ աղջկայ։

Աստղիկ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 8 մայիսի

Մայիսի 7-ին հայոց ներկայացումն կարի դատարկութիւն. 15 օթեակ, թէ չեմ սխալվում, դատարկ, աթոռներ և բազկաթոռներ, բաւական թւով, դատարկ. Զանձրալի դատարկութիւն, թէ կառավարչի, թէ դերասանի, թէ հանդիսականի համար։ Համբաւված հինօրեայ դերասանի բարձր տաղանդն անգամ բաւական մագնիս չէր ունեցել Թիֆլիսի հասարակութիւնը դէպի թատրոն ձգելու։

Ներկայ հանդիսականի համար տանջանքի չորս անհագին ժամ։ Չորս ահագին ժամ նստած ես, կամ քեզ նստեցուցել են, որ զանազան անհամ ուշաթափութիւններէ, անտեղ արտասուքներէ, անսովոր ջղաձգութիւններէ, աընրնական շարժումներէ ու վայրենի կանչիւններէ վերջ քեզ ասեն թէ մի փօժ Մօրիսի թունաւորող ոչ թէ մի Սէն Թրոպէզի տիկինն է, այլ մի Անթուան։ Անթուան չէ ուզում որ մի անազգական, բայց հարուստ փօժ Մօրիսի կալք ու կայանք, դեղին ոսկիք, մի Սէն-Թրոպէզի տիկնոջ, փօժ Մօրիսի կնոջ համար, այլ իւր որդուն, որ փօժի կնքածն է և որին փօժ, դեռ չամուսնացած, իրեն ժառանգ էր ընտրել։ Ահա ինչի համար չորս ժամուայ նահատակութիւն։

Թատրոնը դպրոց է, ամեն դպրոց ունի իր ծրագիր. ծրագիրն այնպէս պիտի կազմվի՝ որ նրանով ուսած աշակերտ իր ընկերութեան իր ազգին պիտանի, օգտաւէտ լինի։

Դպրոցը չունեցածներս պիտի տայ մեզ. քննել թէ ինչ չունենք, ասել է քննել թէ ինչ պէտք է ունենանք։ Դպրոցի ղեկն իրանց ձեռք ունեցողներ պէտք է ճանաչեն այն հասարակութեան ու ազգի պիտոյքներ, որի համար գործել են ուզում։

Թատրոնը նաև մի հայելի է. ինչ է հայն, ինչ պէտք է լինի հայն, հայելու մէջ ցոյց տուր այդ բան. նախապաշարեալ, անառաքինի, անընկերասէր, անազգասէր, տգէտ, ինքնապաշտ, նիւթապաշտ հայի կողքին դիր լուսամիտ, առաքինի, ընկերասէր, ազգասէր, հայրենասէր հայն։

Թատրոնը քուրայ, հալոց է. դիր այդ հալոցի մէջ հայ կեանքն ու զոէ։ Եւ երբ տեսնում ես թէ հայ կեանքէն թատրոնի համար հիւսուած արժանաւոր բան շատ չը կայ, այն ժամանակ պատճառաւոր ընտրութեամբ փոխ բեր օտարէն քեզ չունեցածդ։ Մարդիկ մի և նոյն պակասութիւններն ունեն, և ուղղութեան համարեա մի և նոյն միջոցներ։ Միայն, իրենց պակասութիւններ և ուղղութեան միջոցներ իրենց զարգացման աստիճանի համեմատ են։ Պէտք է ընտրել մի ուրիշ ազգի կեանքի մէջ զարգացման այն դարակէտը, որի վրա կանգնած է քու ազգդ. ցոյց տուր, այդ ազգի հեղինակների թատերական գրուածներով, թէ նա ինչպէս բարոյապէս, ընկերապէս և նիւթապէս ինքն իրան ուղղել, սրբագրել, ազնուացուցել և ազատ ու անկախ վիճակի է հասել։ Իսկ եթէ ուզում ես եւրօպական որ և է նրբացած Դօն-Ժուանի պակասութիւններ ցոյց տալով մեր անտաշ կինտօի պակասութիւններն ուղղել, սխալվում ես. կինտօն Դօն-Ժուան չէ։

Թատրոնը դպրոց է. նա պէտք է մեզ, իմաստուն մատակարարութեամբ, լուսաւոր գաղափարներ, ազգասիրական գաղափարներ և ձրգտում տայ, մեզ խօսել սովորցնէ։ Բայց այն խառնակ՝ աջուձախ ընտրութիւնը, այն անգոյն՝ առանց որ և է որոշ ձգտման խաղերը, այն խառնակ ու խորթ լեզուն, սիրտ, միտք ու լսելիք կրթող չեն։

Մայիսի 7-ի խաղը, թող իր ներքին անհամութիւնն ու անհոտութիւն, առ նուազն երեք անկնիք բարբառ էր պարունակում, Աւալեան—Մանդինեան բարբառ, Ադամեան— Մնակեան բարբառ և Ճքչեան բարբառ. մի տեսակ խառնարդ։

Դերասանական խմբի մէջ պատուական ուժեր կան. դրանցով կարելի է լաւ գործ տեսնել. բայց խաղերի ընտրութեան և լեզուների մաքրութեան ու հարազատութեան վրա դեռ շատ ու շատ բան կայ ասելիք։ Եթէ մեծարգոյ կառավարիչն այդ բանի վրա մասնաւոր ուշադրութիւն չը դարձնէ, իր թատրոնը մայիսի 7-ի կրկնութիւնը շատ ու շատ անգամ կը տեսնի։

Ա. Մ. Ե. Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մենք լսում ենք որ Գօրու մօտ գտնվող Ուպլիսցիխէ վրացախօս հայոց գիւղի բնակիչները զգուելով մեր հոգևոր իշխանութեան, էջմիածնի անպիտանութիւններից և նրա ուղարկած քահանայի բարբարոս վարմունքից ծխականների հետ, այս օրերս խնդիրք են ներկայացրել Վրաստանի էկզարխին որ կամենում են ուղղափառութիւնն ընդունել։ Ուրեմն դարձեալ մի ամբողջ հայ գիւղ պէտք է օտարանայ։ Ի՞նչ է անում Էջմիածինը, մեր խաւարասէրների կարծիքով աղգութեան այդ նեցուկը։ Չը մոռանանք որ Ախալցխայու մահից յետոյ Վրաստանի և Իմէրէթի հայոց թեմը չունի առաջնորդ, իսկ նրա ռոճիկը ուտում է Էջմիածինը։

—

Ստացանք Շամախուց, Նմմանուէլ Փիրբուդաղեանցից 8 րուբլ յօգուտ Թիւրքիայի հայ ուսանողներին։ Այդ փոքր պարոնը ուղարկում է ամեն ամիս և սա ապրիլինն է։

—

Ամբողջ հարաւային Ռուսաստանում հրէաների դէմ ամօթալի անկարգութիւնը և նրանց ջարդը շարունակվում է։ Ռուսաց մեծ թերթերից մինը, այն է «Новое Время» լրագիրը այն իգիօտութեանը հասաւ, որ իր առաջնորդող յօդուածում առաջարկում է գաղթեցնել Ռուսաստանից բոլոր հրէաներին։ Դրա համար լրագրի առաջարկած միջոցներից գլխաւորը սա է. զրկել հրէաներին ամեն մարդկային իրաւունքներից, որպէս զի նրանց դրութիւնը անտանելի լինի Ռուսաստանում և այնուհետև թագաւորական հաշւով գաղթեցնել նրանց օտար երկիրները, խստութեամբ արգելելով նրանց վերադարձը դէպի Ռուսաստանը։

—

Ներկայ համարում տպում ենք «Русскій Курьеръ» լրագրի Թիֆլիսի մի թղթակցութիւն Ղարսի նահանգի դրութեան վրա։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Լրագիրները հաղորդում են հետևեալը։ Ֆրանսիական հանրապետական մամուլը նորից սկսեց զբաղվել ամենքից մոռացված „Հենրիկոս V՝ թագաւորով“, որ խաղաղ ապրում է Ֆրօշդօրֆի մէջ կոմս Շամբօրի անունը կրելով։ Նորից բարձրացան հին վէճերը միապետականների և հանրապետականների մէջ, Աստուածային իրաւունքի և ժողովրդական իշխանութեան կուսակիցների մէջ։ Այդ վէճերը բաւական անմեղ են և հանրապետականները ծաղրելով են վիճում, ի նկատի ունենալով Ֆրանսիայի այժմեան պետական հաստատ կազմակերպութիւնը։ Կոմս Շամբօր նորերումս մի նըշանաւոր գումար ուղարկեց Վատիկան իբրև սուրբ Պետրոսի նուէր։ Այդ առիթով Հռոմի կղերական լրագիրները սկսեցին գովել «թագաւորին» և քարոզել, որ Ֆրանսիայի համար միապետութիւնը անհրաժեշտ է։ Այդ գովասանքները և դատողութիւնները արձագանք գտան Փարիզի մէջ հրատարակվող կղերական լրագիրների մէջ և առիթ տուին լրագրական վիճաբանութիւններին։ Այդ վիճաբանութիւնները աւելի էլ դրական ձև ստացան, երբ կոմս Շամբօրի կուսակից օրինական Էդվարդ Ներվէ յայտնեց թէ կամենում է Փարիզի 9-դ շրջանի մէջ քուէարկվել պատգամաւոր լինելու համար։ Կոմս Շամբօրը նրան հովանա-

ւորում է և շատ կարելի է, որ հանգուցեալ կոմս դը-Շամբորի ընտրողները այժմ նրա համար ձայն կը տան աւելի յարմարաւոր կանդիդատ չունենալու պատճառով: Այդպիսի գործը անբաւականութիւն կը պատճառէ կառավարութեանը և հասարակական կարծիքին և այդ պատճառով հասկանալի է, որ հանրապետական մամուլը խիստ կրիտիկայի է ենթարկում Նրվէի ցանկութիւնները և ձգտումները: Նրվէ իր «Soleil» լրագրի մէջ յայտնում է այն միտքը, թէ կոմս Շամբորի օրինաւոր իրաւունքները ժողովրդական վկայութեան պէտք չունեն, թէ նրանք բարձր են ժողովրդական պատահական ցանկութիւններից և որոշվում են ոչ թէ փոփոխական տէօրիաներով, այլ ժառանգութեան անփոփոխ օրէնքի ուժով: Հանրապետականները համաձայնում են այդ տեսակէտի հետ և խորհուրդ են տալիս օրինականներին յաջորդաբար փորձել, այսինքն՝ չը ցանկանալ ժողովրդական քուէներ իրանց կանդիդատների համար, հանգիստ թողնել ժողովրդական ամեն տեսակ ցանկութիւնները և բաւականանալ իրանց օրինաւոր իրաւունքներով, որոնք Աստուածային ամենազօր տէօրետիկական նշանակութիւն ունեն: Կոմս Շամբոր խիստ պէտք է չը ցանկանայ, որ պատգամաւորների ժողովի մէջ շատ կուսակիցներ ունենայ. իբրև Ֆրանսիայի օրինաւոր թագաւոր նա պէտք է չը սպասէ, որ Ֆրանսիան նրան հրաւիրէ և կամ ֆրանսիական ժողովուրդը հաստատէ նրա իրաւունքները: Իւրաքանչիւր րոպէ նա կարող է վճռել, որ հասել է իր ժամանակը և որ ժամանակ է մտնել Փարիզ իր նախորդների երկրում օրինաւոր կարգեր մտցնելու համար: Այսպէս են խօսում միապետական ընկերութիւնների քարոզողները և գրանով աւելի էլ թեթևացնում են իրանց հակառակորդների դրութիւնը: Հանրապետականների համար աւելի հեշտ է ընդդիմադրել կոմս Շամբորին, քան թէ փարիզի կոմսին, որի կուսակիցները սահմանադրական միապետութիւն էին ցանկանում: Քանի որ Բուրբոնների տան այդ երկու ճիւղերը ընտանեկան համաձայնութիւն կայացրին, սահմանադրական միապետականները միացան հանրապետականների հետ:

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

Բերլին, 11 մայիսի

Այստեղ նորութիւնները միշտ նոյն են մնում. իշխան Բիսմարկ իր պառաւ տեղովը ամեն օր նոր բան է հնարում. Այժմ նրան զբաղեցնում է այն միտքը թէ ինչպէս անի որ տեղափոխի Բայխստագը Բերլինից մի այլ քաղաք: Ինչ է այս նոր հնարած մտքի նպատակը,— ոչ ոք հասկանալ չէ կարող: Բայց անկասկած հետևանքը այն կը լինի, որ մինիստրները անդադար երկաթուղիների վրա պիտի ընկած լինեն, եթէ ուզենան թէ Բայխստագի մէջ երևալ, թէ կայսրին ներկայանալ:

Լրագրներում արդէն զանազան քաղաքների անուններ են տալիս, ուր գուցէ պիտի գումարվի Բայխստագը: Ի հարկէ Բիսմարկի կուսակիցները այդ նոր միտքն էլ շատ խելացի են համարում, թէև իրանք չը գիտեն ինչու. կամ գուցէ համակրում են այն հետևանքին, որին անշուշտ կը հասցնի այդ միջոցը, այն է պարլամենտարիզմի ուժը և յարգանքը կոտրելու: Արդէն վաղուց է, որ պահպանողականները աղաղակում են թէ պարլամենտարիզմը, ազգային ներկայացչութիւնը՝ քիմար բաներ են, թէ երկիրը շատ աւելի երջանիկ կը լինէր, շատ աւելի մեծ բարօրութիւն կը հասնէր առանց սահմանադրութեան, առանց պարլամենտական սիստեմայի, և այլ սրա նման խելօք բաներ....

Ինչ և իցէ զարմանալի ժամանակ է և այստեղ, կարծեմ, շարունակում են արագ քայլերով ընթանալ յետադիմութեան ճանապարհի վրա:

Ֆրանսիական լրագրութիւնը շատ մեծ ուշադրութեամբ հետևում է Գերմանիայի գործերին: Բայց և այստեղ սաստիկ հետաքրքրվում են Ֆրանսիայի գործերով: Այստեղի մամուլը լի է տեղեկութիւններով Տունիսի արշաւանքի վերաբերութեամբ և համակրում է, ըստ երևոյթին, Ֆրանսիայի այս ձեռնարկած պատերազմին: Ինչի են համակրում,— այդ, ի հարկէ, զանազան պատճառներ ունի: Միամիտները, որոնք այնքան իդէալական հայեացքներ ունեն, որ մտածում են մարդկութեան ընդհանուր շահերի վրա, այն պատճառով են ուրախանում, ի հարկէ, որ Ֆրանսիան իր պատերազմով և գուցէ Տունիսը միացնելով իր պետութեան իշխանութեանը, քաղաքակրթիչ դեր է կատարում: Ուրիշները ուրախ են միայն այն պատճառով, որ Ֆրանսիան, որ նրանց աչքում Գերմանիայի ամենավտանգաւոր թշնամին է, իր ուժերը գործ է դնում մի հեռաւոր պատերազմի վրա, որտեղ սպառում է իր այն ուժերի մի մաս, որոնք կարող էին վտանգաւոր լինել հարևան երկիրներին: Ասում են, մինչև անգամ, իբր թէ իշխան Բիսմարկ նորերումս մի ֆրանսիացի գեներալին իր համակրութիւն է յայտնել Ֆրանսիայի վճռողական քաղաքականութեան մասին Տունիսի վերաբերութեամբ և աւելացրել է՝ «Ֆրանսիան, ըստ երևոյթին, պահանջ ունի տաս տարին գոնէ մի անգամ պատերազմ վարել և ուրախալի է որ նա այս անգամ ընտրել է մի հեռաւոր երկիր, փոխանակ իր ուժերը գործ դնելու հարևաններին անհանգստացնելու համար:»

Կանցլէրի քաղաքականութեանն են վերաբերում, որ այս տարի գաղթականութիւնը Գերմանիայից դէպի հիւսիսային և հարաւային Ամերիկա այնքան մեծ թիւի է հասնում, ինչպիսին դեռ երբէք հասած չէր: Նոր հարկեր նեղացնում են ժողովուրդը, որ առանց դորան էլ շատ և շատ աղքատ է, արդիւնագործութիւնը բոլորովին ընկած դրութեան մէջ է, աշխատանք և ուրեմն վաստակ չը կայ, իսկ հարկերը, թէ գիւղացու և թէ քաղաքացու վրա, անդադար աւելանում են. հովանաւորող մաքսը (Schutzzoll) քանդում է գործարանները և աշխատաւորների դասը, որոնք այժմ զգում են թէ ամեն բան թանգացել է և մի և նոյն ժամանակ աշխատանքը ոչինչ չէ տալիս: Ընդհանուր յօգնածութիւն է տիրում: Զարմանալի չէ, ուրեմն, որ գաղթականութիւնը զարհուրելի ընդարձակութիւն է ստանում: Ամեն կողմից երևում են ագենտներ, որոնք շահաւէտ պայմաններով առաջարկում են բանւոր դասի մարդկանց տանել նրանց Ամերիկա: Այսպէս նորերումս երևեցան գործակատարներ, որոնք հրաւիրում են գաղթել դէպի Արգենտինիա (Լա Պլատա) հանրապետութիւնը:

Հակահրէական շարժումը, ինչպէս երևում է, սկսում է հանդարտվել, եթէ միայն նորից ու նոր ուժով չը վառվի: Անկասկած այստեղ պատրաստ են պախարակել այն բարբարոսութիւնները, որոնք այս րոպէիս կատարվում են Ռուսաստանում հրէաների դէմ. բայց հարցնող լինի՝ ինչո՞վ է զանազանվում այստեղի հակահրէական շարժումը Ռուսաստանի շարժումից: Ռուսաստանում գոնէ ուղղակի սպանում են, ոչնչացնում են, թալանում են. ժողովուրդը, ամբոխը պարզ ցոյց է տալիս ինչ որ է, իսկ այստեղ լուսաւորված դասակարգին, ինտելիգէնցիային պատկանող մարդիկ, քաղաքակրթութեան դրօշակը բարձրացած՝ պահանջում են զրկել ամեն իրաւունքներից իրանց համաքաղաքացիներին:

Դա չէ՞ նշանակում արդեօք կեանքից զրկել.... միայն թէ, ինչպէս առածն ասում է, խեղդելու համար այստեղ glacé ձեռնոցներն են հագնում....

Այստեղի համալսարանական երիտասարդութեան մէջ առարկաների ճիւղերի ուսումնասիրութեան վերաբերութեամբ մի փոփոխութիւն է նշմարվում: Մի ժամանակ չափազանց շատ էր բնական գիտութիւնների ուսումնասիրութեանը իրանց նուիրող երիտասարդների թիւը, ի հարկէ մեծ մասամբ վարժապետներ դառնալու նպատակով, իսկ այժմ երևում է թէ վարժապետների աւելորդը կայ և համալսարան նոր մտնողները նախապատւում են կամ լեզուագիտութեամբ պարապելու, ժամանակով ուսուցչութիւն անելու նպատակով, կամ իրաւաբանութիւն են սովորում, որպէս զի կարողանան պետական ծառայութիւնը մտնել:

Անդրէաս Արծրունի

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«С. Петер. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է որ Գերվիշ-փաշա աքսորեց Պրիզրէնից բոլոր յունադաւան քահանաներին:

—«Միջազգային հեռագրական» ընկերութիւնը հաղորդում է որ Մարսէլում ժողովուրդը հաւաքվելով ռուս հիւպատոսի տան առջև աղմկալի բողոք արաւ, որովհետև փարիզում արգելվեցաւ այն միտինգ, որով փարիզի արմատական կուսակցութիւնը պէտք է բողոքէր Գէսէ Գելֆման թագաւորասպան կնոջ մահվան դատապարտելու դէմ:

—«Polit. Corresp.» Վիէննայի լրագիրը ասում է որ հազիւ թէ կարող է աջողվել Ռուսաստանից առաջարկված կոնֆէրէնցիան բոլոր երկիրների յեղափոխականներին զսպելու համար: Ռուսաստանը մոռանում է, ասում է գերմանական թերթը, որ բացի գուցէ Գերմանիայից, եւրօպական բոլոր միացած պետութիւնների գոյութիւնը յեղափոխութեան ծնունդ է: Անգլիա, Իտալիա, Ֆրանսիա, Սպանիա, Աւստրիա, Շվէյցարիա, մինչև անգամ Պօրտուգալիա,—բոլորն էլ յեղափոխութեան զաւակներ են և հազիւ թէ նրանք կը գործեն այն սկզբունքի դէմ, որ նրանց պետական գոյութիւն է տուել: Բայց գիժ անհատները, որոնք կարող են փորձ փորձել թագաւորներին կամ մասնաւոր անձերին սպանել, ամեն տեղ լինում են և ամեն տեղ նրանք խստութեամբ պատժվում են: Նիհիլիստների հարցը, աւելացնում է թերթը, Ռուսաստանի համար պէտք է ներքին, ազգային հարց համարվի և ոչ թէ միջազգային, ուրեմն նա կարող է այդ տեսակների դէմ ներգործել իր սեփական և ոչ թէ միջազգային միջոցներով:

—Կ. Պօլսի մէջ հրատարակվող ֆրանսիական «Stamboul» լրագիրը ասում է. «Վանից ստացված թղթակցութիւնը և Թէրջիման-Էֆքեար լրագրում տպված, հաստատում է այն լուրը որ Թիւրք տեղական իշխանութիւնը բռնի կերպով խլում է զէնքեր հայերից և զինաւորում է քիւրդերին: Քիւրդերը անվտանգ շրջում են քաղաքներում և գիւղերում, ոտքից մինչև գլուխը զինաւորված և թղթակիցը աւելացնում է որ անգլիական և ռուսաց կոնսուլները Վանի մէջ բողոքեցին արդէն այդ անարդարութեան դէմ:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 մայիսի: „Правит. Вѣстн.“ լրագրում տպված է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի շրջաբերականը ուսումնարանական շրջանների հոգաբարձուներին ուղղված, որ հրաւիրում է միացնել բոլոր ջանքերը համախոհ ծառայութեան համար ազգային կրթութեան գործին: «Голосъ» հաղորդում է որ Զաբալկանսկի պրօսպէկտի վրա գտնված է մի գաղտնի տպարան, չորս պուդ դինամիտ, ճայթող գործիքներ և ռումբեր: Այսօր կատարվեցաւ պրինց Օլդէնբուրգսկու մարմնի թաղման հանդէսը Սերգիևսկի անապատի մէջ, ներկայութեամբ Թագաւոր Կայսրի, բարձրագոյն անձերի և հերցոգ Օլդէնբուրգսկու:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 մայիսի: Այսօր 11 ժամին առաւօտեան նորին կայսերական բարձրութիւն մեծ իշխան Միխայիլ Նիկոլայևիչ ուղևորվեց դէպի Թիֆլիս:

ՑԻՒՐԻԽ, 8 մայիսի: Ցիւրիխի կանտոնում 30,000 ստորագրութիւններ են հաւաքված, որոնք բողոքում են սօցիալիստների կոնգրէսի կայանալու դէմ Ցիւրիխ քաղաքում: Բայց չը նայելով այդ բողոքին, սօցիալիստները վճռել են այնու ամենայնիւ կայացնել կոնգրէս Ցիւրիխում, ունենալով իրանց մասնաժողով Ժընէվի մէջ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 մայիսի: Պաշտօնական հաղորդութիւն: Ռուսաց կայսերական հաւատարմատար Պէկինի մէջ ստացաւ մինիստրից, մայիսի 3-ին, մի հաղորդութիւն, որով յայտնվում է որ չինական կայսրը վաւերացրեց մարկիզ Ցզէնգի ձեռքով ներկայացրած դաշնագիրը: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է որ Գատչինօի պալատում կը ներկայանայ հրէաների կողմից մի պատգամաւորութիւն Գինցբուրգի առաջնորդութեամբ: Նորերումս կալանաւորվեցաւ մի կին, որի բնակարանի մէջ գտնվեցաւ տպարան, դինամիտ և ճայթող գործիքներ: Նա մասնակից է յայտնվում Սաշկա ինժինէրի, որ ական էր փորել Խերսոնի գանձարանի տակ և ստացել է գողացած փողերից 10,000 ռուբլ:

ՄՕՍԿՎԱ, 8 մայիսի: Բարձրագոյն թոյլտուութեամբ կը տօնվի Պիրագովի յօբելեանը և այդ պատճառով համալսարանի խորհուրդը կազմել է մի մասնաժողով Տիխօնրավօվ ռէկտօրի նախագահութեամբ, որին և պէտք է դիմեն այն անձինք և հիմնարկութիւններ, որոնք կը ցանկանան մասնակցել յօբելեանի տօնախմբութեան:

ՓԱՐԻԶ, 8 մայիսի: Մատէրի մօտ ճակատամարտ եղաւ, որի մէջ ֆրանսիացիները կորցրին վեց մարդ սպանված, իսկ կրումիրները մեծ կորուստներ կրեցին և ստիպվեցան փախչել: Ֆրանսիացիները մտան Մատէր:

ԼՕՆԴՕՆ, 8 մայիս: Միրվից հեռագրում են, որ Միրվի բոլոր առաջնորդները ստորագրեցին մի խնդիրք Անգլիայի հետ պաշտպանողական և յարձակողական դաշն կապելու համար և ուղարկեցին այդ խնդիրքը բրիտանական դեսպանին Թէհրանի մէջ:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 8 մայիսի: Երէկվայ օրը յունթիւրքաց մասնաժողովի կայացած նիստին վճռվեցան այն միջոցները որոնք պիտի գործ դրվեն յոյներին զիջանելու նահանգները մաքրելու համար: Զիջանող երկիրը բաժանված է վեց մասերի վրա: Լարիսա, որ կազմում է առաջին մասը, պէտք է յանձնվի մի ամիս, կոնվէնցիայի վաւերացնելուց յետոյ. Տրիկալօ,— երկրորդ մասը, Կարդիցա,—երրորդը, Ելասէնօի մի մաս,— չորրորդը Արտա,—հինգերորդ մասը պէտք է յանձնված լինի երկու ամիս կոնվէնցիայից վաւերացնելուց յետոյ, Վոլօ,—վեցերորդ մասը պէտք է յանձնվի աւելի ուշ, բայց դեռ ժամանակը որոշված չէ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 մայիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 75 կ., երկրորդ 94 ր., երրորդ 94 ր. $50\frac{1}{2}$ կ., չորրորդ 93 ր. 87 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 224 ր. 50 կ., երկրորդ 217 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 87 կ., երկրորդ 93 ր., 12 կ., երրորդ 93 ր. 12 կ., ոսկի 8 ր. 9 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,28 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ., փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է. ծըծիչ մէքենաներ 1 ր., ԲԱԺԱԿՆԵՐ 12 կ., ՋՐԱՄԱՆՆԵՐ 50 կ., հրացաններ 20—100 ր., ՄԱՏՈՒՑԱՐԱՆՆԵՐ 5 կ. մինչև 5 ր., ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ 5—50 ր., ժիլետներ 75 կ., վարտիկներ 4 ր., ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ ր. տղամարդկերանց 14 ր., ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ 1 ռուբլ, մակինտօշներ 6 ր., հին պօրտվէյն և խերես 1 ր. 20 կ. շիշը, կոնյակ առաջին տեսակի 1 ր. 75 կ., ՊԻԿՈՒԼԻ 50 կ., թէյամաններ 25 կ., ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԹԷՅ 1 ր, 40 կ. առանց թղթի: Ծախվում են ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ: ԱԼԲՕՄՆԵՐ շատ էժան: 11—15